

Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky
Odbor Parlamentný inštitút

Edícia: Porovnávacie analýzy

10/2021

Znižovanie dôchodkov pracovníkom tajných služieb a ďalším predstaviteľom bývalého režimu (*Porovnávacia analýza k parlamentnej tlači č. [516](#)*)

Vypracoval: Peter Plenta, PhD., Odbor Parlamentný inštitút

Schválila: Mgr. Natália Švecová, riaditeľka Odboru Parlamentný inštitút

Bratislava

4. júna 2021

Anotácia:

Materiál sa venuje právnej úprave znižovania dôchodkov niekdajších predstaviteľov bývalých režimov, predovšetkým príslušníkov bezpečnostných zložiek, vo vybraných krajinách Európskej únie: Estónsku, Lotyšsku, Maďarsku, Nemecku, Poľsku a v Českej republike.

Kľúčové slová:

dôchodky, bývalý režim, tajné služby

Postavenie Odboru Parlamentný inštitút definuje § 144 zákona NR SR č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky, podľa ktorého Parlamentný inštitút plní informačné, vzdelávacie a dokumentačné úlohy súvisiace s činnosťou NR SR a jej poslancov. Súčasťou odboru je aj Oddelenie Parlamentná knižnica a Oddelenie Parlamentný archív.

V rámci informačnej činnosti Odbor Parlamentný inštitút vydáva spravidla tieto informačno-analytické materiály:

V oblasti vzdelávania Odbor Parlamentný inštitút zastrešuje úvodné inštruktážne semináre najmä pre novozvolených poslancov, účasť Kancelárie NR SR na parlamentnej rozvojovej spolupráci určenej pre zahraničné parlamenty, stážový program pre študentov vysokých škôl, ako aj ďalšiu vzdelávaciu, prednáškovú a publikačnú činnosť.

Materiál slúži výlučne pre poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a zamestnancov Kancelárie NR SR a nemôže v plnej miere nahrádzať právne alebo iné odborné poradenstvo v danej oblasti. Údaje, použité v materiáli, sú aktuálne k dátumu jeho zverejnenia. Zverejňovanie materiálu je možné iba so súhlasom Odboru Parlamentný inštitút a autorov.

Obsah

Úvod.....	4
Prehľad krajín a opatrení.....	5
Situácia v jednotlivých krajinách.....	8
Česká republika	8
Estónsko.....	9
Lotyšsko.....	9
Maďarsko.....	9
Nemecko	10
Poľsko.....	10
Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) – prípad Cichopek a 1627 ďalších vs. Poľsko (2013)	11
Záver	12
Použité zdroje.....	14

Úvod

Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o odobrati nezaslúžených benefitov predstaviteľom komunistického režimu, parlamentná tlač číslo 516, podaný 16. apríla 2021, má podľa dôvodovej správy za cieľ „odbratie nezaslúžených benefitov poskytovaných v dôchodkovom zabezpečení bývalým vrcholovým predstaviteľom komunistickej moci a jej aparátu v bezpečnostných zložkách (príslušníkom, funkcionárom a zamestnancom týchto zložiek) – tj. osobám, ktoré sa podieľali na riadení a výkone politicky motivovanej represie v období komunizmu.“¹

Jedným z hlavných dôvodov na predloženie návrhu zákona je v zmysle dôvodovej správy, že „dôchodkové zabezpečenie bývalých vrcholových predstaviteľov komunistickej moci a ich aparátu v bezpečnostných zložkách (príslušníkov, funkcionárov a zamestnancov týchto zložiek) je totiž aj v súčasnosti vysoko nadpriemerné, zatiaľ čo dôchodkové zabezpečenie osôb, ktorých komunistická moc a jej bezpečnostné zložky prenasledovali a obmedzovali na ich právach a slobodách, je typicky podpriemerné, až veľmi nízke. [...] Táto spoločenská nespravodlivosť je pritom priamym následkom perzekúcie zo strany komunistickej moci a jej bezpečnostných zložiek.“²

Návrh zákona bol prerokovaný na 28. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky. NR SR uznesením číslo 727 zo dňa 6. mája 2021 rozhodla, že uvedený návrh zákona prerokuje v druhom čítaní. Tento návrh zákona bol pridelený na prerokovanie Ústavnoprávnemu výboru NR SR, Výboru NR SR pre sociálne veci, Výboru NR SR pre obranu a bezpečnosť a Výboru NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny, ktorý bol zároveň určený ako gestorský.

Predložená analýza porovnáva legislatívu vybraných štátov upravujúcu mechanizmus znižovania/odoberania výsluhových či starobných dôchodkov osobám, ktoré reprezentujú bývalé režimy³, predovšetkým príslušníkom tajnej polície. Materiál sa venuje piatim krajinám, v ktorých je obdobná legislatíva v súčasnosti platná – **Estónsko, Lotyšsko, Maďarsko, Nemecko, Poľsko**, a jednému štátu, v ktorom bola takáto legislatíva zrušená – **Česká republika**.

Takmer vo všetkých týchto prípadoch o uplatňovaní zákonov nakoniec rozhodovali príslušné súdy danej krajiny⁴ alebo Európsky súd pre ľudské práva (ECHR). Spoločným

¹ Dôvodová správa k parlamentnej tlači č. 516. Cit. [19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=494328>.

² Tamže.

³ V analýze používame termín „bývalý režim“, pokiaľ nejde o priamu citáciu, na označenie komunistických/socialistických režimov v krajinách strednej a východnej Európy. V akademicknej literatúre sa používajú oba pojmy, prípadne sa štáty strednej Európy označujú ako „post-komunistické“ aj „post-socialistické.“ Príkladom môžu byť publikácie Oxford University Press, napríklad „Institutional Design and Party Government in Post-Communist Europe“ (2014) alebo „Economies of Favour after Socialism“ (2016).

⁴ S ohľadom na legislatívu či ústavu platnú v jednotlivých krajinách.

znakom týchto rozhodnutí je právo daných štátov upravovať dôchodky osôb reprezentujúcich bývalý režim. Zároveň však **zníženie musí byť primerané**, keďže osoby majú stále nárok na dôchodok. Aj v krajinách s relatívne podrobným zákonom a široko definovaným rozsahom osôb, ktorých sa takáto úprava týka, visia otázky nad jeho plošným uplatnením. V Maďarsku rozsah osôb riešila expertná skupina. V Poľsku Najvyšší súd na jeseň 2020 rozhodol o potrebe individuálneho prístupu pri znižovaní dôchodkov príslušníkom bývalého režimu.

Prehľad krajín a opatrení⁵

Česká republika

Legislatíva	Opatrenie na zníženie dôchodkov	Rozsah osôb
<u>Zákon č. 34/1995 Sb.</u> , ktorým sa dopĺňa zákon č. 76/1959 Sb. o niektorých služobných pomeroch vojakov v znení neskorších predpisov (predpis je <u>zrušený</u>).	Odslužené roky na zákonom vymenovaných pozíciách sa <u>nezapočítali do nároku na výsluhový príspevok</u> .	Príslušníci pôsobiaci: a) vo <u>vojenskej kontrarozviedke</u> ; b) vo <u>vojenskej rozviedke</u> (s výnimkou zaradenia vo funkcii obsluhy technických zariadení); c) v <u>Hlavnej politickej správe ČSLA</u> , ktorí priamo vykonávali politickovýchovnú činnosť, alebo boli zaradení vo funkcii zástupcu veliteľa pre politickovýchovnú prácu alebo propagandistu; d) v <u>Štátnej bezpečnosti</u> na úseku rozviedky alebo kontrarozviedky, vo funkcii vyšetrovateľa alebo vo funkcii náčelníka odboru alebo vyššej funkcie; e) v <u>Zbore národnej bezpečnosti</u> zaradení v politickovýchovej správe; f) v <u>Zbore národnej bezpečnosti</u> zaradení vo funkcii zástupcu náčelníka (veliteľa) pre politickovýchovnú prácu; g) v <u>Zbore nápravnej výchovy</u> zaradení vo funkcii zástupcu náčelníka správy alebo útvaru pre politickovýchovnú prácu. ⁶

⁵ Pokiaľ nie je uvedené inak, informácie v texte sú na základe: interná/uzavretá databáza výmeny informácií Európskeho centra pre parlamentný výskum a dokumentáciu (ECPRD): Požiadavka č. 4528 z 12. októbra 2020 Acquired rights (in particular old-age pension entitlement) of former members of police and other law enforcement and security agencies.

⁶ Čl. I zákona č. 34/1995 Sb., ktorým sa dopĺňa zákon č. 76/1959 Sb. o niektorých služobných pomeroch vojakov v znení neskorších predpisov (predpis je už zrušený).

Estónsko

Legislatíva	Opatrenie na zníženie dôchodkov	Rozsah osôb
<u>Zákon o polícii a hraničnej strážii</u>	Odsľužené roky na určitých pozíciách sa <u>nepočítajú do nároku na dôchodok</u> .	Príslušníci <u>bezpečnostných a ozbrojených zložiek ZSSR</u> .

Lotyšsko

Legislatíva	Opatrenie na zníženie dôchodkov	Rozsah osôb
<u>Zákon z 2.11.1995 o štátnych penziách</u> a jeho neskoršie novelizácie, najmä Prechodné ustanovenie č. 3.	Odsľužené roky na určitých pozíciách sa <u>nepočítajú do nároku na dôchodok</u> .	Príslušníci <u>Výboru štátnej bezpečnosti (KGB)</u> .

Maďarsko

Legislatíva	Opatrenie na zníženie dôchodkov	Rozsah osôb
<u>Zákon č. XII z roku 1991</u> a jeho novelizácia v roku 2012.	<u>Zrušenie výsluhových príspevkov</u> pre osoby určené zákonom.	a) Osoby podieľajúce sa na „ <u>demontáži demokratického štátu 1945-1949</u> “ a <u>potlačení revolúcie v roku 1956</u> ; b) popredné osoby v <u>Maďarskej socialistickej robotníckej strane</u> a jej mládežníckej organizácii; c) popredné osoby <u>štátu</u> v čase socializmu; d) osoby aktívne v <u>tajných službách</u> počas socializmu.

Nemecko

Legislatíva	Opatrenie na zníženie dôchodkov	Rozsah osôb
<u>Zákon o prenesení nárokov z doplnkových a osobitných dôchodkových systémov</u> z 25.7.1991 a jeho novelizácie.	<u>Obmedzenie výsluhových penzií</u> na priemernú výšku výsluhových dôchodkov.	a) Vysoko postavení členovia <u>Ministerstva pre štátnu bezpečnosť/ Úradu národnej bezpečnosti (STASI)</u> ; b) <u>agenti/dôstojníci STASI</u> pracujúci v utajení; c) osoby vo <u>vláde a v komunistickej strane</u> zodpovedné za činnosť STASI.

Poľsko

Legislatíva	Opatrenie na zníženie dôchodkov	Rozsah osôb
<u>Zákon z 18. februára 1994 o výsluhovom zabezpečení</u> a jeho novelizácie (2009 a 2016), najmä paragrafy 13 a 15.	<u>Nezapočítavanie odslúžených rokov</u> do dôchodkového systému. Stanovenie <u>maximálnej výšky dôchodku</u> pre osoby podieľajúce sa na činnosti „v mene totalitného štátu“.	Za službu „v mene totalitného štátu“ medzi 22. júlom 1944 a 31. júlom 1990 sa považujú nasledujúce civilné a bezpečnostné inštitúcie a ich zložky: a) <u>Ministerstvo verejnej bezpečnosti</u>, výbor pre verejnú bezpečnosť a ich podriadené orgány; b) <u>Ministerstvo vnútra</u> a jeho zložky; c) osoby zodpovedné za vzdelávanie, disciplínu, personálne, ideologické a výchovné aspekty práce v <u>Bezpečnostnej službe</u> (tajná polícia); d) zložky <u>Ministerstva školstva a výchovy</u> zodpovedné za politickú a ideologickú činnosť; e) <u>Ministerstvo obrany</u> a jeho zložky; d) pozície na miestnej a regionálnej úrovni zodpovedné za Bezpečnostnú službu a politickú činnosť.

Situácia v jednotlivých krajinách

Česká republika

Česká republika v súčasnosti nemá legislatívu, ktorá by redukovala (výsluhové) dôchodky osobám pôsobiacim v silových zložkách, polícii, hraničnej strážii či vo vrcholových stranických či štátnych pozíciách z čias obdobia bývalého režimu. V roku 1995 bol ale schválený **zákon č. 34/1995 Sb.**,⁷ ktorým sa dopĺňal zákon č. 76/1959 Sb. o niektorých služobných pomeroch vojakov.⁸ Ten vymenovával pozície, ktoré sa nezapočítavali do **nároku na výsluhový príspevok**, a tým sa znižovali príspevok viacerých predstaviteľov bývalého režimu.

Zákon sa týkal osôb pôsobiacich vo **vojenskej rozviedke, vojenskej kontrarozviedke**, vojakov v **Hlavnej politickej správe Československej ľudovej armády**, v rámci **Štátnej bezpečnosti** (rozviedka, kontrarozviedka, vyšetrovateľ, náčelník odboru), členov politickovychovnej správy v rámci **Zboru národnej bezpečnosti, Zboru nápravnej výchovy a Ministerstva vnútra**. Zákon bol však k 1.12.1999 zrušený, nový zákon už neobsahoval časti vzťahujúce sa na osoby pôsobiace v čase bývalého režimu v silových a bezpečnostných zložkách štátu.

Za povšimnutie stojí nález **Ústavného súdu Českej republiky z 28. februára 1996**,⁹ ktorý rozhodoval o návrhu na zrušenie zákona č. 34/1995 Sb. Skupina poslancov namietala, že zákon porušuje zásadu rovnosti občanov pred zákonom a nárok na spravodlivú odmenu za vykonanú prácu. Poslanci tiež poukazovali na retroaktivitu zákona. Ústavný súd tieto námietky zamietol a okrem iného sa vyjadril, že *„zvýšené ocenenie za mimoriadne sťažené podmienky a rôzne osobné obmedzenia nemôžu byť poskytnuté tým, ktorých činnosť neslúžila verejnému záujmu a verejnému blahu, ale k potláčaniu ľudských práv a demokratického systému. Odmena za takto vykonanú „prácu“ by mohla byť v demokratickej spoločnosti len ťažko chápaná ako spravodlivá.“*

⁷ Zákon č. 34/1995 Sb. o niektorých služobných pomeroch vojakov (Česká republika). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-34>.

⁸ Zákon č. 76/1959 Sb. o niektorých služobných pomeroch vojakov (Česká republika). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-76>.

⁹ Bližšie pozri nález č. 107/1996 Sb. Ústavného súdu České republiky zo dňa 28. februára 1996 vo veci návrhu na zrušenie zákona č. 34/1995 Sb. [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-107>.

Estónsko

V Estónsku **zákon o policajnom zbore**¹⁰ (na ktorý odkazuje nový zákon o polícii a pohraničnej strážii¹¹) uvádza, že doba služby v **bezpečnostných zložkách** (predovšetkým KGB) a v **ozbrojených zložkách** v čase Sovietskeho zväzu, **sa nepočíta do nároku na výsluhový dôchodok**.

Lotyšsko

V Lotyšsku, v zmysle zákona o štátnych penziách¹², sa doba pôsobenia vo **Výbore štátnej bezpečnosti (KGB) nezapočítava** do nároku na **výsluhový ani starobný dôchodok**. V roku 2015 obvodný súd v meste Liepaja potvrdil, že bývalý zamestnanec KGB, na základe zákona o štátnych penziách, nemá nárok na započítanie starobného poistenia v čase služby pre KGB. Súd však zdôraznil, že týmto rozhodnutím sa neodmieta nárok sťažovateľa na starobný dôchodok vo všeobecnosti.

Maďarsko

Už v roku 1991 maďarský parlament prijal **zákon č. XII**,¹³ ohľadom revízie niektorých penzií a zrušení niektorých dôchodkových/výsluhových príplatkov. Cieľom bolo znížiť dôchodky pre dlhoročných funkcionárov bývalého režimu. Zákon však bol neefektívny a uplatňoval sa len v minimálnej miere. Dňa 2. júla 2012, maďarské Národné zhromaždenie prijalo novelizáciu zákona, podľa ktorej sa rušia výsluhové dôchodky/príspevky osobám zodpovedným za aktivity počas bývalého režimu „*nekompatibilné s demokratickými hodnotami*.“

Do okruhu osôb, ktorých sa zrušenie výsluhových dôchodkov týka, patria: a) osoby podieľajúce sa na „**demontáži demokratického štátu 1945-1949**“ a **potlačení revolúcie v roku 1956**; b) poprední funkcionári **Maďarskej socialistickej robotníckej strany** a jej mládežníckej organizácie; c) poprední **funkcionári štátu** v čase socializmu; d) osoby aktívne v **tajných službách** v čase socializmu.

¹⁰ Zákon o policajnom zbore (Estónsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13238653>.

¹¹ Zákon o polícii a pohraničnej strážii (Estónsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/507072020002/consolide>.

¹² Zákon o štátnych penziách (Lotyšsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/38048-on-state-pensions>.

¹³ Zákon č. XII z roku 1991 o revízii niektorých dôchodkov a o zrušení niektorých doplnkov k dôchodkom (Maďarsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=15094.338393.

V roku 2013 bola zvolaná **expertná komisia**. Na základe jej výskumu a názoru bolo odobratých **142 výsluhových dôchodkov**, predovšetkým členom tajných služieb pracujúcim na **oddeleniach zameraných na „vnútorného“ nepriateľa** a ich pozostalým.

Nemecko

Nemecko riešilo tzv. „nezaslúžené benefity“ vrátane výsluhových dôchodkov pre členov bývalého režimu v Nemeckej demokratickej republike už v procese zjednocovania krajiny, respektíve krátko po nej. Do úvahy sa zrejme bral aj proces národného zmierenia, preto je okruh osôb relatívne úzky. Týkalo sa to najmä **osôb vo vedúcich pozíciách bývalého režimu a tajnej služby**, hoci rozsah osôb aj rozsah zníženia bol viackrát upravovaný.

Zákon o prenesení nárokov z doplnkových a osobitných dôchodkových systémov¹⁴ z 25.7.1991 v súčasnosti limituje dôchodky pre osoby, ktoré z pozície vo vláde, štáte alebo v strane boli zodpovedné za činnosť **Ministerstva pre štátnu bezpečnosť/ Úradu národnej bezpečnosti (STASI)**, vysokopostavení členovia STASI a tiež agenti/dôstojníci STASI pracujúci v utajení. Ich dôchodky sú **redukované na priemernú úroveň dôchodkov** bežných zamestnancov bývalého Ministerstva pre štátnu bezpečnosť.

Poľsko

Novelizácie **zákona z 18. februára 1994 o výsluhovom zabezpečení¹⁵** predovšetkým z roku 2016, výrazne znížila dôchodky osobám, ktoré slúžili v mene „totalitného štátu“. Totalitný štát je definovaný ako obdobie medzi 22. júlom 1944 a 31. júlom 1990. Zákon pomerne široko definuje okruh pozícií a osôb, ktorých sa týka. Ide najmä o:

- a) Ministerstvo verejnej bezpečnosti, Výbor pre verejnú bezpečnosť komunistickej strany a ich podriadené orgány;
- b) Ministerstvo vnútra a jeho zložky;
- c) osoby zodpovedné za vzdelávanie, disciplínu, personálne, ideologické a výchovné aspekty práce v Bezpečnostnej službe (tajná polícia);
- d) zložky Ministerstva školstva a výchovy zodpovedné za politickú a ideologickú činnosť;
- e) Ministerstvo obrany a jeho zložky;
- f) pozície na miestnej a regionálnej úrovni zodpovedné za Bezpečnostnú službu či politickú činnosť.

¹⁴ Zákon o prenesení nárokov z doplnkových a osobitných dôchodkových systémov z 25.7. 1991 (Nemecko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: https://www.gesetze-im-internet.de/aa_g/index.html#BJNR016770991BJNE001107308.

¹⁵ Jednotný text zákona o dôchodkových dávkach pre políciu, agentúru vnútornej bezpečnosti, spravodajskú agentúru, vojenskú kontrarozvedku, vojenskú spravodajskú službu, službu pohraničnej stráže (Poľsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200000723/T/D20200723L.pdf>.

Ustanovenia o znížení dôchodku sa neuplatňujú, ak osoba uvedená v týchto ustanoveniach preukáže, že pred rokom 1990 bez vedomia svojich nadriadených uzavrela **spoluprácu a aktívne podporovala osoby alebo organizácie konajúce za nezávislosť poľského štátu** („protikomunistický odboj“).

Zákon obmedzil výšku dôchodkov dvomi spôsobmi:

- a) **nezapočítaním doby dôchodkového poistenia/dĺžky služby** pre osoby pôsobiace v mene totalitného štátu;
- b) **obmedzením maximálnej výšky** starobného dôchodku pre tieto osoby (alebo ich pozostalých) na úroveň priemernej výšky starobných dôchodkov v Poľsku. V roku 2018 bola priemerná výška dôchodku cca 2220 PLN, v prepočte cca 490 EUR.¹⁶

V praxi sa však ukázali viaceré problémy pri uplatňovaní zákona, o ktorých rozhodovali poľské súdy. V septembri 2020 poľský Najvyšší súd prijal uznesenie,¹⁷ podľa ktorého sa uplatňovanie „služby v mene totalitného štátu“ *musí posudzovať s ohľadom na okolnosti jednotlivých prípadov, vrátane individuálnych akcií z hľadiska porušovania základných ľudských práv a slobôd*. Podľa názoru súdu *miesto výkonu práce a doba služby nemôžu byť jediným kritériom na odňatie práva na dôchodok osobám, ktoré napríklad už prešli procesom overovania a pracovali alebo slúžili v slobodnom Poľsku*. Zatiaľ nie je jasné, aké budú dôsledky tohto rozhodnutia na uplatňovanie zákona.

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) – prípad Cichopek a 1627 ďalších vs. Poľsko (2013)¹⁸

V prípade **Cichopek vs. Poľsko (2013)** sa riešila novelizácia zákona z roku 2009, ktorá výrazne znižovala koeficient na výpočet výšky dôchodku pre príslušníkov tajnej polície. ESLP rozhodol, že takéto zníženie nepredstavuje „nadmernú záťaž“ pre zasiahnuté osoby. Tieto osoby nestratili prostriedky na živobytie a neprišli o všetky benefity, keďže táto dôchodková schéma je stále výhodnejšia v porovnaní s viacerými inými skupinami obyvateľov.

¹⁶ Štatistický úrad Poľskej republiky (2019). Dôchodky a iné penzie v roku 2018. [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/en/defaultaktualnosci/3305/10/10/1/retirement_and_other_pensions_in_2018.pdf.

¹⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu zo 16. septembra 2020 (Poľsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=392-b6b3e804-2752-4c7d-bcb4-7586782a1315&ListName=Komunikaty_o_sprawach.

¹⁸ Bližšie pozri Decision Cichopek and 1,627 other applications v. Poland - Polish communist secret police pensions (2013). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=003-4388948-5269538&filename=Decision%20Cichopek%20and%201%20C627%20other%20applications%20v.%20Poland%20-%20Polish%20communist%20secret%20police%20pensions.pdf>.

Súd tiež skonštatoval, že **služba pre tajnú políciu predstavuje porušenie ľudských práv** chránených Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd a predstavuje relevantnú okolnosť pre definovanie a zdôvodnenie skupiny osôb zasiahnutú znížením dôchodkov. Poľské autority nešli za hranicu toho, čo sa dá považovať za nevyhnutné pre dosiahnutie legitímneho cieľa – ukončenie dôchodkových výhod pre členov bývalej komunistckej politickej polície s cieľom zabezpečiť väčšiu spravodlivosť dôchodkového systému.

Záver

Posledná časť materiálu zhŕňa najdôležitejšie informácie, zároveň sa však venuje aj niektorým ďalším aspektom témy znižovania dôchodkov. V niektorých krajinách boli tieto legislatívne normy prijaté už krátko po páde bývalých režimov. S nástupom konzervatívnych vlád v Maďarsku a Poľsku došlo k ich úpravám smerom k rozšíreniu okruhu osôb a tiež k snahe o zefektívnenie uplatňovania tejto legislatívy.

- ***Rozsah osôb, ktorých sa úprava dôchodkov týka***

Vo všetkých prípadoch sa zákon týka (niektorých) príslušníkov tajných služieb. V niektorých krajinách sú zahrnuté aj osoby zodpovedné za činnosť tajných služieb v štátnej alebo straníckej funkcii. V širšom zmysle môže zahŕňať aj ostatné bezpečnostné/silové zložky štátu, ktoré sa podieľali na porušovaní ľudských práv. Predovšetkým v Maďarsku a v Poľsku je aktuálne znenie zákona poňaté širšie a týka sa aj osôb, ktoré prispeli k budovaniu/fungovaniu bývalých režimov, vrcholových predstaviteľov štátu a strany a tiež osôb podieľajúcich sa na politickej výchove a propagande.

- ***Formy znižovania dôchodkov***

Čo sa týka foriem, tak vo väčšine analyzovaných krajín sa odpracované roky pre niektoré zložky bývalých režimov nezapočítavajú do výsluhových, v niektorých prípadoch ani do starobných dôchodkov. Závisí to aj od toho, či má osoba nárok na výsluhový dôchodok (bezpečnostné a silové zložky) alebo nie (stranícke a politické pozície). V Nemecku a Poľsku je obmedzená aj maximálna výška dôchodku, do úvahy sa berie priemerná výška výsluhového alebo starobného dôchodku.

- ***Redukovanie alebo úplne zastavenie vyplácania***

V prípade výsluhových dôchodkov v niektorých krajinách došlo až k úplnému zastaveniu ich vyplácania pre niektorých predstaviteľov tajných služieb. Závisí to však aj od toho, ako dlho jednotlivé osoby pre bývalý režim pracovali. Z rozhodnutia jednotlivých súdov však vyplýva, že hoci je znižovanie dôchodkov týmto spôsobom v súlade s (miestnym) právnym poriadkom, musí byť primerané a nenarušovať právo osôb na vyplácanie (starobných) dôchodkov ako také.

- ***Opravné prostriedky (osobám, ktorých dôchodok bol redukovaný)***

Vo väčšine skúmaných krajín existujú prípady, kedy sa dotknuté osoby obrátili na národné súdy ohľadom zníženia ich penzií, napr. v prípade Poľska aj na Európsky súd pre ľudské práva.¹⁹ V týchto prípadoch súdy rozhodli o právoplatnosti takýchto rozhodnutí, respektíve národnej legislatívy. V prípade Maďarska bola zvolaná expertná komisia; na základe jej odporúčaní boli následne odobraté dôchodky niektorým osobám aktívnym počas bývalého režimu.

- ***Účel použitia finančných prostriedkov***

Legislatíva jednotlivých analyzovaných štátov nedefinuje, na aký účel majú byť použité nevyplatené finančné prostriedky. Okrem iného na to môžu mať vplyv dva faktory: a) vo väčšine krajín bola táto legislatíva prijatá už pred niekoľkými desaťročiami; b) okruh osôb, ktorým sa dôchodok znížil bol relatívne malý, podobne tak aj ušetrená suma.

Odškodnenie osôb, ktoré boli prenasledované bývalým režimom, sa však niekedy rieši inými právnymi normami. Napríklad v roku 2020 prijali v Poľsku nový zákon, ktorý dorovnáva dôchodky osobám, ktoré bojovali proti bývalému režimu alebo boli prenasledované pre politické dôvody. Týka sa osôb, ktorých dôchodok je nižší ako 2400 PLN (cca 540 EUR). Týmto osobám tiež zavádza 50 % zľavu na mestskú a prímestskú dopravu.²⁰

¹⁹ V tejto súvislosti sa na ESLP obrátili aj občania niektorých iných európskych štátov, ale ich podania boli vyhodnotené ako neprípustné, napríklad v prípade Hans LESSING vs. Nemecko spolu s Hans REICHELT vs. Nemecko. (dostupné online: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-114467%22%7D>).

²⁰ Polish Press Agency (2020). Senate supports pension bonuses for anti-communist activists. [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.pap.pl/en/news/news%2C701396%2Csenate-supports-pension-bonuses-anti-communist-activists.html>.

Použité zdroje

1. Decision Cichopek and 1,627 other applications v. Poland - Polish communist secret police pensions (2013). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=003-4388948-5269538&filename=Decision%20Cichopek%20and%201%2C627%20other%20applications%20v.%20Poland%20-%20Polish%20communist%20secret%20police%20pensions.pdf>.
2. Interná/uzavretá databáza výmeny informácií Európskeho centra pre parlamentný výskum a dokumentáciu (ECPRD). Požiadavka č. 4528 z 12.10.2020 *Acquired rights (in particular old-age pension entitlement) of former members of police and other law enforcement and security agencies*.
3. Jednotný text zákona o dôchodkových dávkach pre políciu, agentúru vnútornej bezpečnosti, spravodajskú agentúru, vojenskú kontrarozvedku, vojenskú spravodajskú službu, službu pohraničnej stráže (Poľsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200000723/T/D20200723L.pdf>.
4. Nález č. 107/1996 Sb. Ústavného súdu České republiky zo dňa 28. februára 1996 vo veci návrhu na zrušenie zákona č. 34/1995 Sb. [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-107>.
5. Polish Press Agency (2020). Senate supports pension bonuses for anti-communist activists. [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.pap.pl/en/news/news%2C701396%2Csenate-supports-pension-bonuses-anti-communist-activists.html>.
6. Štatistický úrad Poľskej republiky (2019). Dôchodky a iné penzie v roku 2018. [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/en/defaultaktualnosci/3305/10/10/1/retirement_and_other_pensions_in_2018.pdf.
7. Uznesenie najvyššieho súdu zo 16. septembra 2020 (Poľsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=392-b6b3e804-2752-4c7d-bcb4-7586782a1315&ListName=Komunikaty_o_sprawach.
8. Zákon č. 34/1995 Sb. o niektorých služobných pomeroch vojakov (Česká republika). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-34>.
9. Zákon č. 76/1959 Sb. o niektorých služobných pomeroch vojakov (Česká republika). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-76>.

10. Zákon č. XII z roku 1991 o revízii niektorých dôchodkov a o zrušení niektorých doplnkov k dôchodkom (Maďarsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=15094.338393.
11. Zákon o policajnom zbore (Estónsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13238653>.
12. Zákon o polícii a pohraničnej strážii (Estónsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/507072020002/consolide>.
13. Zákon o prenesení nárokov z doplnkových a osobitných dôchodkových systémov z 25.7. 1991 (Nemecko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: https://www.gesetze-im-internet.de/aa_g/index.html#BJNR016770991BJNE001107308.
14. Zákon o štátnych penziách (Lotyšsko). [Cit. 19.05.2021]. Dostupné online: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/38048-on-state-pensions>.